

УДК 655.535.28(560)(06)

*Ірина Погореловська,
завідувач відділу Міжнародної системи стандартної
нумерації книг Книжкової палати України,
магістр інтелектуальної власності*

Щорічні Збори з питань ISBN, ISMN та ISSN у Туреччині

15 вересня 2014 року в Стамбульському університеті торгівлі відбулися щорічні загальні збори з питань ISMN, 16—17 вересня — з питань ISBN, з 18 по 20 вересня — з питань ISSN.

Захід було організовано Міжнародним агентством ISMN (ФРН), Міжнародним агентством ISBN (Велика Британія) та Міжнародним центром ISSN (Франція) за підтримки національного агентства ISBN/ISMN, національного центру ISSN Туреччини, що функціонують в Анкарі у складі Головного управління бібліотеками та видавничою справою Міністерства культури та туризму Туреччини, а також за сприяння Турецької асоціації видавців.

Цього року у роботі Зборів з питань ISMN взяли участь представники національних агентств ISMN з Азербайджану, Болгарії, Боснії та Герцеговини, Вірменії, Великої Британії, Індонезії, Італії, Естонії, Кенії, Латвії, Литви, Косова, Канади, Молдови, Польщі, Туреччини, Норвегії, Румунії, Словенії, Угорщини, України, Федеративної Республіки Німеччини, Швеції, Хорватії, Чеської республіки, а також спостерігачі з Австрії, Міжнародного агентства ISBN (Велика Британія), Міжнародного агентства ISRC (Велика Британія), Російської Федерації, Сейшельських островів, Технічного Комітету ISO TC46/SC9/WG10 (Велика Британія).

Представник країни-господаря, генеральний директор головного управління бібліотеками і видавничою справою Міністерства культури та туризму Туреччини, у вітальному слові до учасників зазначив, що частка видавничого сектору в національній економіці країни є дуже великою і тому його розвиток розглядається не тільки як чинник розбудови культурного простору Туреччини, а і як надзвичайно важливий економічний фактор. Туреччина стала учасницею системи ISMN у 2006 р., тоді як системи ISBN — у 1996 р.

Упродовж останнього десятиріччя в країні спостерігається динаміка зростання загальної кількості назв і тиражів. Так, у 2000 р. Міжнародні стандартні номери книг було присвоєно всього 2000 видань, а у 2013 р. — вже 47 350. Загальна кількість випущених у 2013 р. книжок становить 536 259 040. Найбільша частка у структурі книжкового ринку належить навчальній і методичній літературі — 50,9%. У Туреччині функціонує 178 університетів (109 державних та 69 приватних), 50 307 шкіл.

Заступник ректора Стамбульського університету торгівлі, корпуси якого розташовані на березі бухти Золотий Ріг у протоці Босфор, у зверненні до аудиторії повідомив, що університету лише 13 років, а головна будівля, в якій відбуваються Збори, ще кілька років тому належала

Торгівельній палаті Туреччини. Наступний доповідач, заступник міністра культури та туризму, звернув увагу учасників на цікавий факт, що вперше Збори "трьох міжнародних стандартів" відбуваються в місті, де "зустрічаються" два континенти — Європа й Азія. Ще раз було наголошено на загальній тенденції в країні щодо зростання кількості назв неперіодичних (зокрема, нотних) та серіальних видань, а також присвоєних виданням ISBN, ISMN та ISSN, підкреслено важливий внесок трьох міжнародних стандартів у розвиток видавничої галузі Туреччини.

У вступній доповіді Хартмут Валравенс, директор Міжнародного агентства ISMN, ще раз нагадав про надзвичайно важливу роль, яку на міжнародній арені відіграє ISBN у сучасній системі книгорозповсюдження, а також відзначив великий внесок Міжнародних систем ISBN та ISMN у забезпечення функціонування світового культурного сектору. Доповідач у загальних рисах торкнувся результатів роботи Зборів, які відбулися у 2013 р. у Вашингтоні (США), відзначив високий рівень їхньої організації за підтримки Бібліотеки Конгресу США. Директор також ознайомив учасників з колом робочих завдань, що їх довелося виконувати співробітникам Міжнародного агентства ISMN упродовж 2014 р. Так, представники Агентства взяли участь у Франкфуртському музичному ярмарку, що є одним із наймасштабніших світових заходів для виробників музичних інструментів та музичної продукції, видавців нотних видань, інших представників музичної індустрії. Крім того, доповідач звернув увагу на активну участь Агентства у засіданні ISO TC46/SC9/WG10 у Вашингтоні, на якому йшлося про важливість інтероперабельності між усіма стандартами SC9, у конференції Міжнародної асоціації музичних бібліотек (IAML) в Антверпері (Бельгія) і конференції директорів національних бібліотек (CDNL) у Ліоні (Франція). Х. Валравенс також нагадав присутнім, що кожні п'ять років стандарти ISO автоматично підлягають перегляду Міжнародною організацією зі стандартизації (ISO), і наразі вже розпочато процедуру перегляду ISO 2108 "Information and documentation. International Standard Book Number". Така доля найближчим часом чекає й на ISO 10957 "Information and documentation. International Standard Music Number". Метою перегляду стандартів ISO є забезпечення їхньої практичної придатності для відповідних галузей.

На думку директора Агентства, загалом Стандарт (у нинішній його редакції) відповідає всім вимогам часу, однак кілька його положень (пунктів) з огляду на цифрове

сьогодення все ж таки потребують змін та доповнень, які мають знайти відображення також у новій редакції посібника для користувачів системи ISMN. До слова, Агентством уже подано відповідну заявку на розгляд до Секретаріату ISO.

Учасників Зборів також поінформували, що упродовж 2014 р. до Агентства надходили повідомлення від національних агентств ISMN щодо непорозуміння з компанією Amazon через її необгрунтовану вимогу до видавців — проставляти на нотних виданнях замість ISMN — ISBN. Намагання ISMN-спільноти одержати від компанії Amazon будь-які роз'яснення з означеного питання виявилися безрезультатними. За посередництва Асоціації GSI обидві сторони досягли порозуміння, і конфлікт було вичерпано. Таким чином, на міжнародному рівні ще раз підтвердився високий статус ISMN, який призначений для здійснення функцій, аналогічних тим, що їх упродовж 50-ти років успішно виконує ISBN.

Директор також висловив занепокоєння ситуацією навколо ISMN у Польщі — там податкові пільги поширюються тільки на видання, ідентифіковані в системі ISBN, а на видання, ідентифіковані в системі ISMN, — ні, що спонукає видавців нотних видань подавати у вихідних відомостях ISBN замість ISMN. Доповідач висловив сподівання, що в найближчому майбутньому питання буде вирішено на державному рівні і податкові пільги поширюватимуться на нотні видання саме із ISMN. Тенденція, коли видавці нотних видань віддають перевагу ISBN над ISMN, є характерною для багатьох країн — не виняток і Україна. Представник національного агентства ISMN Кенії розповіла про те, що їй і досі важко пояснити представникам книжкової торгівлі у себе на батьківщині різницю між ISBN і ISMN та водночас однотипність їхніх функцій. Отже, можна резюмувати, що ISMN-спільноті загалом і Міжнародному агентству ISBN зокрема варто активно популяризувати ISMN на національному та міжнародному рівнях, аби в майбутньому між учасниками книжкового простору не виникало жодних непорозумінь. Також доповідач торкнувся поточних робочих питань, зокрема щодо вчасного надходження від національних агентств ISMN щорічних звітів про їхню діяльність та електронних реєстрів ідентифікаторів видавців у системі ISMN для інформаційного наповнення та актуалізації Міжнародної бази даних ідентифікаторів видавців у системі ISMN (<http://www.ismn-international.org/directory.php>).

Представники Міжнародного агентства ISMN повідомили також, що організація приєдналася до Коаліції зв'язаного контенту (Linked Content Coalition, LCC). Це глобальний консорціум, члени якого — переважно організації зі стандартизації ISO TC 46, а також інші зацікавлені сторони. Основною метою роботи Коаліції є спрощення доступу до легального контенту.

Представник національного агентства ISMN ФРН поінформував присутніх щодо ситуації з NNND (Netzwerk NRW Noten Digital) — офіційним проектом, покликаним забезпечити новий підхід до управління потоками електронних нотних видань у мережі Інтернет. Оскільки ринок цифрового контенту розширюється, сектор нотних видань потребує впровадження нової концепції, що забезпечить йому максимальні переваги при функціонуванні у сучасному цифровому середовищі. В основу цього проекту покладено сучасну концепцію щодо децентралізації, так званої цифрової дистрибуції, що передбачає суттєві переваги для всіх її учасників, які діють у цифровому середовищі. Зокрема, запропоновано вирішувати питання стосовно здійснення процесу цифрових продажів через створення нового комунікаційного стандарту для цифрової

дистрибуції — "AODP" (Автоматичне замовлення та протокол доставки). До ініціативи є дотичними експерти з видавничого (нотного) сектору, а також видавці та ритейлери нотних видань, що гарантує зв'язок проекту з практикою. Програма передбачає активну участь усіх зацікавлених сторін (видавців, ритейлерів, бібліотек та ін.) у розбудові сучасного ринку цифрових нотних видань, у його рамках створюється необхідна технічна база. Наразі програмне забезпечення нової генерації проходить тестування.

Представник Міжнародного агентства ISCR повідомив учасників Зборів про те, що нині відбувається перегляд міжнародного стандарту ISO 3901:2001 "Information and documentation. International Standard Recording Code", що визначає склад, структуру та семантику Міжнародного стандартного коду запису — ISCR, який є наріжним каменем Міжнародної системи ідентифікації фонограм та музичних відеозаписів. Було кілька спроб перегляду зазначеного Стандарту, однак тільки в 2013 р. у Нью-Йорку нарешті створено робочу групу й робочий проект, але окремі його пункти між експертами поки узгоджено не повністю (зокрема, це стосується реєстру присвоєних кодів запису). Управління Системою на міжнародному рівні здійснює Міжнародне агентство ISRC (секретаріат IFPI — Міжнародної федерації виробників фонограм, Велика Британія).

Наступного дня естафету проведення Зборів було передано Міжнародному агентству ISBN. У роботі Зборів із питань ISBN цього року взяли участь представники національних агентств ISBN з Австрії, Азербайджану, Болгарії, Боснії-Герцеговини, Великої Британії, Вірменії, В'єтнаму, Гамбії, Данії, Естонії, Ефіопії, Індонезії, Іспанії, Італії, Казахстану, Канади, Китаю, Кенії, Південної Кореїської Республіки, Косова, Кувейту, Кюрасао, Латвії, Литви, Малі, Мальти, Польщі, Португалії, Республіки Маврикій, Російської Федерації, Румунії, Сербії, Сейшельських островів, Словенії, Сполучених Штатів Америки, Тунісу, Туреччини, Угорщини, України, Федеративної Республіки Німеччини, Фінляндії, Франції, Хорватії, Швеції, Швейцарії, Чеської республіки, представники Регіонального центру із розвитку книжкової справи в Латинській Америці та Карибському басейні (CERLALC), Міжнародного агентства ISBN (Велика Британія), Міжнародного агентства ISMN (ФРН), Міжнародного агентства ISRC (Велика Британія), Міжнародного центру ISSN (Франція), видавничого відділу Організації Європейського Союзу.

Із вітальним словом виступили представники Туреччини, відзначивши важливу роль, яку відіграють Міжнародні системи стандартної нумерації у функціонуванні сучасного книжкового ринку і ринку серіальних видань не тільки в їхній країні, а й у всьому світі. Делегати Міжнародного агентства ISBN у перший день роботи Зборів приділили велику увагу питанню перегляду ISO 2108:2005 "Information and documentation. International Standard Book Number" та його подальшого випуску в новій редакції. Робоча група також доопрацює посібник для користувачів системи ISBN, який є більш "гнучким інструментом" — доступним ширшій аудиторії, на відміну від Стандарту, з яким, як правило, мають справу фахівці видавничої та дотичних до неї галузей і який коштує грошей. У Посібник, зокрема, додадуть пункт щодо "самопублікації". Країни-учасниці ISO /TC 46/SC 9, й Україна зокрема, мають право адаптувати та перевидати ISO 2108 "Information and documentation. International Standard Book Number" як національний стандарт. До робочої групи входить 32 експерти з 13 країн світу. Наразі процес перегляду Стандарту знаходиться на етапі "наближення" його робочого варіанта до проекту комітету.

На сьогодні Міжнародний стандарт ISO 2108 упроваджено у 200 країнах світу, а кількість діючих національних агентств ISBN становить 151. Міжнародним агентством ISBN уже схвалено участь Руанди в однойменній системі, однак національне агентство поки що повністю не функціонує. За інформацією Міжнародного агентства ISBN, можливість стати учасниками системи ISBN розглядають Ірак, Екваторіальна Гвінея та Чад. У 2015 році міжнародна ISBN-спільнота відзначатиме 50-річницю створення системи ISBN.

Стелла Гріффітс, виконавчий директор Міжнародного агентства ISBN, у доповіді нагадала присутнім про надзвичайно важливу роль ISBN у функціонуванні системи книгорозповсюдження і про те, що у складі кожного ISBN міститься ідентифікатор видавця. Відомості про присвоєні ідентифікатори видавців, надані в користування номери, місцезнаходження (місце проживання) видавців, співробітники національних агентств ISBN вносять до електронних довідково-інформаційних баз користувачів систем ISBN, інформаційне наповнення та актуалізація яких здійснюється впродовж року. Національні агентства щорічно передають реєстри до Міжнародного агентства ISBN (Велика Британія, Лондон), яке разом із компанією De Gruyter Saur, ФРН випускало "Міжнародний довідник ідентифікаторів видавців у системі ISBN (PIID)". Довідник розповсюджувався як у паперовому, так і в електронному вигляді — ним у роботі користувалися книгорозповсюдуючі організації, організації колективного управління авторськими правами, бібліотеки та інші учасники міжнародного книжкового простору. З огляду на те, що обсяг паперового варіанта Довідника з року в рік збільшувався (через нові присвоєні ідентифікатори у всіх країнах), а отже суттєво зростали витрати на папір, відповідно, видання ставало все більш громіздким і дорогим, наприкінці 2014 р. було прийнято рішення припинити співпрацю із De Gruyter Saur і надалі використовувати тільки електронний варіант.

Враховуючи ці обставини, Міжнародне агентство ISBN пропонує всім охочим користуватися електронним Глобальним реєстром видавців (www.grp.isbn-international.org). Пошук відомостей про видавця здійснюється за його ідентифікатором або найменуванням (назвою). Тож дуже важливо, аби кожний видавець вчасно інформував співробітників свого національного агентства ISBN про зміни найменування (назви), імені керівника, місцезнаходження (місці проживання), номерів телефонів, адреси сайту чи електронної пошти, оскільки їх у Глобальний реєстр видавців вносить саме Агентство, а не видавець. Відповідно до Інструкції про порядок надання Міжнародного стандартного номера книги (ISBN), положень якої у практичній діяльності мають дотримуватись видавці всього світу, ідентифікатор видавця у системі ISBN є унікальним і передавати його в користування іншій юридичній чи фізичній особі суворо заборонено.

Учасникам Зборів повідомили також про те, що впродовж кількох місяців поточного року мали місце випадки, коли на сайті, знову-таки компанії Amazon, подавались некоректні відомості про окремі видання та ISBN. Наприклад, ISBN, присвоєний певному виданню національним агентством ISBN Республіки Маврикій, у каталозі компанії Amazon раптом "супроводжував" зовсім інше видання, випущене у світ іншою країною. Виправити це не складно: виявивши помилку, користувач має написати відповідного листа в електронній формі до Компанії, для чого, можливо, буде потрібно відкрити власний аккаунт (послуга безкоштовна). Міжнародна практика свідчить, що компанія Amazon реагує на такі листи досить оперативно.

Доповідач також повідомила, що у поточному році було проведено заплановані воркшопи: Балканської групи країн — у травні в Чорногорії; Регіонального центру із розвитку книжкової справи в Латинській Америці та Карибському басейні (CERLALC) — у травні в Аргентині; Скандинавських країн (Данія, Ісландія, Норвегія, Фінляндія, Швеція) та країн Балтії; країн арабомовного світу — в травні в Омані та Йорданії. Однак досі не охоплені Азія, Африка, Індія та сусідні держави, Океанія.

Представники національного агентства ISBN Туреччини запропонували увазі учасників Зборів короткий аналітичний огляд вітчизняного книжкового ринку та перспективи його розвитку. Нагадаємо, ця країна стала учасницею системи ISBN у 1996 р. Як і у всьому світі, тут зростає ринок електронних видань. Якщо в 2011 р. вийшло 1314 електронних видань, то в 2013 р. — вже 2299. Станом на 2013 р. у Туреччині, населення якої становить 75 627 384 особи, активно функціонує 4545 видавців, 9574 книжкових магазини та 150 дистриб'юторських компаній, а випускається 7,1 книги на одного читача (в Україні, на жаль, ця цифра становить менше 1 !!!). Середня ціна на наукове та художнє видання в роздрібній торгівлі — 10\$. Податок на додану вартість для друкованих та електронних неперіодичних видань, що є єдиним податком, який сплачують видавці, — 8%.

Колеги з національного агентства ISBN Польщі, що функціонує у складі Національної бібліотеки, презентували учасникам новий веб-сервіс щодо надання ISBN.

У перший день роботи Зборів також виступили Хартмут Валравенс, директор Міжнародного агентства ISMN, який окреслив загальний стан справ у царині системи ISMN, та Гаель Беку, директор Міжнародного центру ISSN, чия доповідь торкалася загального стану справ щодо системи ISSN.

Другого дня на Зборах виступив представник Регіонального центру із розвитку книжкової справи в Латинській Америці та Карибському басейні (CERLALC), було заслухано робочі звіти представників національних агентств Скандинавських країн (Данія, Ісландія, Норвегія, Фінляндія, Швеція) та країн Балтії (Естонія, Латвія, Литва), Балканської групи (Болгарія, Боснія та Герцеговина, Македонія, Хорватія, Чорногорія, Сербія, Словенія та ін.), а також представника компанії EDItEUR (Велика Британія) — міжнародної групи, що здійснює розроблення, впровадження та управління системою міжнародних стандартів електронної комерції, зокрема в книжковому середовищі. Фахівець присвятив доповідь Коаліції зв'язаного контенту (LCC). EDItEUR є одним із шести засновників цього консорціуму, офіційно зареєстрованого 31 березня 2014 р. Ініціативу щодо його створення було схвалено Європейською комісією.

Цього разу на Зборах знову-таки згадували про ситуацію, що склалась із Міжнародним стандартним кодом текстового видання (ISTC), який дозволяє однозначно ідентифікувати електронні текстові твори, їхні окремі частини (розділи, параграфи) і забезпечує оптимізацію процесу пошуку цих творів у сучасному цифровому середовищі, управління потоком текстового контенту, а також авторськими правами та колекціями, оперативний аналіз продажів, обмін інформацією між усіма учасниками міжнародного книжкового простору. Склад, структуру та правила надання ISTC визначає ISO 21047: 2009 "Information and Documentation — International Standard Text Code". Станом на вересень 2014 р. база даних ISTC уміщувала понад 200 тис. записів 70-ма мовами, однак її конфіденційність викликає запитання у користувачів. Таким чином, вирішення проблеми забезпечення повноцінного

функціонування системи ISTC вимагає від профільних експертів насамперед доопрацювання Стандарту ISO 21047.

Директор національного агентства ISBN ФРН розповіла про процес "апробації" в Італії та ФРН Міжнародного стандартного номера книги (ISBN-A) — ISBN, інтегрованого в ідентифікаційний номер цифрового об'єкта (DOI, ISO 26324:2012 "Information and documentation — Digital object identifier system"). Використання ISBN-A спрощує процес відстеження неперіодичного видання в мережі Інтернет. Також усіх присутніх було поінформовано про порядок застосування Міжнародного стандартного номера імені (ISNI), що дозволяє в унікальний спосіб ідентифікувати особистостей, добре відомих у різних сферах діяльності у всьому світі. Його склад, структуру та семантику регламентує міжнародний стандарт ISO 27729:2012 "Information and Documentation. International Standard Name Identifier".

Також виступили Хартмут Валравенс, директор Міжнародного агентства ISMN, який ще раз нагадав присутнім про актуальні питання щодо ISMN та тісний взаємозв'язок із ISBN, і Гаель Беку, директор Міжнародного центра ISSN, — із загальною характеристикою проблемних тем у царині функціонування системи ISSN

У роботі Зборів з питань ISSN цього року взяли участь представники національних центрів Азербайджану, Болгарії, Боснії-Герцеговини, Бразилії, Великої Британії, Вірменії, Данії, Естонії, Ірану, Ірландії, Іспанії, Казахстану, Канади, Кенії, Південної Корейської Республіки, Латвії, Литви, Малі, Нігерії, Нідерландів, Німеччини, Норвегії, Польщі, Республіки Маврикій, Російської Федерації (як спостерігач), Румунії, Сербії, Сейшельських островів, Словенії, Сполучених Штатів Америки, Туреччини, України (як спостерігач), Федеративної Республіки Німеччини, Франції, Хорватії, Швеції, Швейцарії, Японії, а також представники Міжнародного агентства ISBN (Велика Британія), Міжнародного агентства ISMN (ФРН), Міжнародного

агентства ISRC (Велика Британія), видавничого відділу Організації Європейського Союзу. Крім робочих питань, зокрема ідентифікації серіальних електронних видань у системі ISSN, проблем навколо ведення Міжнародного реєстру серіальних видань, порядок денний Зборів передбачав обговорення організації в 2015 р. святкувань з нагоди 40-річчя системи ISSN у світі, розробки й втілення цілої низки заходів. У 2013 р. учасником системи ISSN став Люксембург, Туреччина є учасником цієї системи впродовж останніх кількох років. Зацікавленість щодо участі в системі ISSN зафіксовано з боку таких країн, як Афганістан, Гонконг, Ірак, Кенія, Косово, Мальта, Пакистан, Палестина, Панама, Парагвай, Російська Федерація, Південна Африканська Республіка, Україна.

Метою участі у Зборах представників національних агентств ISBN/ISMN та національних центрів ISSN було вивчення зарубіжного досвіду підвищення рівня інформаційного забезпечення видавничої та суміжних галузей через впровадження міжнародних ідентифікаційних систем і нових інформаційних технологій; сучасних методів реалізації видавничої продукції в конкурентному середовищі в умовах цифрової експансії, а також одержання відповідних фахових консультацій та рекомендацій з означених питань з боку міжнародних експертів, обмін практичним досвідом з колегами.

Результати участі у Зборах є підґрунтям для зачаткування відповідних науково-дослідних робіт та проектів, підвищення професійного рівня учасників національного інформаційного простору, а на державному рівні — для становлення сучасного інформаційного суспільства в Україні, піднесення рівня її інформаційної представленості в мережі Інтернет та створення позитивного іміджу на міжнародній арені.

Надійшла до редакції 5 січня 2015 року